

z vlastního přičinění? Jak nemám vyčítat stálé námitky popa Silvestra, Alexeje a vás všech proti výpravě na německá města, i toho, že jste na úskočnou nabídku dánského krále dali Livoncům možnost celý rok sbírat vojska? Kolik křesťanského lidu pobili, když nás přepadli počátkem zimy! To má být péče našich zrádců? Péče našich zrádců a váš prospěch je hubit křesťanský lid! Později jsme vás vyslali s vaším pohlavárem Alexejem a velkým počtem lidí a vy jste sotva dobyli pouhého Veljanu¹, a k tomu ještě jste ztratili mnoho lidí. Lekli jste se litevských vojsk zrovna jako malé děti. A na Pajdu² jste šli neochotně na náš rozkaz, utmáceli jste vojska a ničeho nedosáhli. To je ta vaše horlivost, tak jste se snažili dobýt německých měst? Kdyby nebylo vašeho hanebného odporu, bylo by již s boží pomocí téhož roku celé Německo³ pod pravoslavnou vírou. Tenkrát jste také pobouřili proti pravoslaví litevský a švédský lid. To je ta vaše péče a takto se snažíte utvrzovat pravoslaví?

Nevyhlašujeme vás šmahem, ale na zrádce je trest smrti všude. V oně zemi, kam jsi odjel, poznáš to důkladněji. A za tu vaši službu, o které se mluvilo výše, jste hodni nejvyšších trestů a nemilosti. Potrestali jsme vás ještě milostivě: kdybychom tě potrestali, jak ti patřilo, pak by se ti nepodařilo odjet od nás k našemu nepříteli, kdybychom ti nebyli důvěřovali, pak bys nebyl vypraven do tohoto našeho města a nemohl bys uprchnouti. Avšak my, důvěřující tobě, vypravili jsme tě do tohoto našeho dědičného statku a — tys nás zradil jako pes.

Za nesmrtelného se nepokládám, neboť smrt je společný úděl všech lidí za Adamův hřích. Třebaže nosím purpur, vím přece, že podle přirozenosti jsem tak sláb jako každý člověk. O čem vy mudrujete a chcete, abych stál nad zákony přírody, to je učiněný blud...

Dáno toto tvrdé naučení v Moskvě, v carském pravoslavném městě vsí Rusi, od stupňů posvátného prahu, r. 7072 od stvoření světa, 5. dne července.⁴

7. LUBLINSKÝ SNĚM ROKU 1569

Na Lublinském sněmu r. 1569 došlo k sjednocení Polska s Litvou (Rzeczpospolita). Lublinská unie byla vynucena společnými zájmy šlechty obou zemí a zájmy zahraniční politiky. Podle Lublinské unie měly mít Polsko a Litva společného krále, společný sněm, společnou minci a vést jednotnou zahraniční politiku, avšak každá z obou zemí si měla nadále zachovat své vojsko, finance, státní hodnosti, soud a zákony. — Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 312—315.

¹ Veljan — Fellin, město v Livonsku.

² Pajdu — Pajde, Weissenstein, nedaleko Wartenburku.

³ Celé Německo — Livonsko.

⁴ Tj. 5. července 1564.

Návrh unie, který předložili senát a královští vyslanci litevským pánům — radě — na jejich žádost. Byl sestaven biskupem krakovským a doplněn zemskými vyslanci

My, Zikmund August¹, všem vůbec a každému zvlášť, kdo o tom má vědět, lidem současným i budoucím, oznamujeme touto listinou: je nám známo, že všechny stavy království často připomínaly otci našemu, slavné paměti králi polskému², a žádaly ho na sněmech i při jiných příležitostech, aby bylo dokončeno spojení čili unie Velikého knížectví litevského s Královstvím polským, jež bylo se souhlasem všech stavů litevských provedeno našimi pradědy, slavné paměti Vladislavem Jagellonským³ a Alexandrem Vitoldem⁴, a jež bylo nejen zapsáno v listinách a privilegiích, ale doopravdy také uskutečněno, a které potom za našeho strýce Alexandra, nejdříve velikého knížete litevského ho a potom krále polského, bylo podle vzájemných smluv polského národa s litevským⁵ a se souhlasem stavů království z bratrské lásky vyhlášeno podrobněji a přesněji a nato potvrzeno a zaručeno přísahou s rytířským slovem.

A nás samy v době naší vlády žádali a silně na nás naléhali, abychom my, jak to odpovídá naší hodnosti a našim povinnostem, tuto unii dovršili, aby byla trvale a na věčné časy platná a aby byla splněna myšlenka a přání našich předků, naše vlastní myšlenky a naše povinnost: proto vědomi si toho, že toto sjednocení přinášelo velkou slávu a užitek oběma národům, sklonili jsme k tomuto dílu naši mysl a vůli, svolali jsme bez dalšího otálení tento společný sněm, abychom rozhodli a uskutečnili toto dílo, aby bylo na tomto sněmu už zcela jistě ustanoveno a dovršeno spravedlivé a odůvodněné spojení a splnutí těchto státní tak, aby v budoucnosti unie nejen nemohla být přervána a rozrušena, ale aby přinášela takové plody, jež by mohly poskytnout polskému a litevskému lidu především co možná největší a trvalý mír a záruku celistvosti, a potom i slávu a zvelebení.

Na tento sněm, svolaný z těchto důvodů, se osobně dostavili všichni páni senátoři duchovní i světští a všechny ostatní stavy polského a litevského národa a s naším svolením a souhlasem a po vzájemných jejich poradách, zachovávajíce plně všechna privilegia, dokonali celé toto dílo

¹ Zikmund II. August — král polský (1548—1572), veliký kníže litevský (1544 až 1572).

² Otcí našemu... — tj. Zikmund I. Starý; srv. str. 119, pozn. 3.

³ Vladislav Jagellonský — král polský (1386—1434).

⁴ Alexandr Vitold — veliký kníže litevský (1392—1430).

⁵ Za našeho strýce Alexandra... podle vzájemných smluv... — Za polského krále Jana Albrechta (1492—1501) hledali před cílevědomým tlakem moskevského Ivana III. litevští velmožové v čele s Albrechtovým bratrem Alexandrem, velikým knížetem litevským, ochranu v Polsku a r. 1499 obnovili unii, která po volbě Alexandrově polským králem (1501—1506) byla r. 1501 slavnostně v Mielniku potvrzena.

unie mezi nimi v bratrské lásce; tato unie je nyní se souhlasem všech těchto stavů obou národů vyhlášena námi v níže uvedených bodech.

Volba krále

Především: Polské království a Veliké knížectví litevské tvoří podle dřívější inkorporace¹ z obou výše uvedených národů jedno nerozdílné a nedělitelné tělo, jednu unii, jeden národ, takže od nynějška bude mít tato z dvou národů [sestavující] jedna unie, tato jednota, tento nedělitelný lid a téměř jediné, stejnorodé, nerozdílné a nedělitelné tělo na věčné časy jednu hlavu, ne zvláštní panovníky, nýbrž jednoho — krále polského, který podle starého zvyku a privilegia bude volen společným hlasováním Poláků a Litvy v Polsku a na žádném jiném místě. Této volbě nemůže být na překážku nepřítomnost některých osob, jak ze senátu, tak ani z jiných stavů polských a litevských, zejména jestliže všichni, kdo mají právo účastnit se voleb králových, budou svoláni královskými senátory a v zákonité době. Místem voleb bude... (místo zde není napsáno, protože tento zápis není ještě schválen, ale je pouze předlohou).

Ten, kdo bude takto zvolen na polský trůn, bude pomazán a korunován v Krakově. A co se týče volby a uvedení na trůn velikého knížete litevského, to musí být okamžitě zrušeno, aby od nynějška nebylo už po tom ani stopy.

Sněmy

Hlavní sněm musí být pouze jediný a nikoliv zvláštní [pro každou zemi]; kromě toho musí být jeden jediný nikdy se nedělící senát pro všechny záležitosti a potřeby těchto národů a nesmí být už nikdy jiný, tj. nesmí sestávat pouze ze senátorů toho či onoho národa. Senát musí sídlit při nás, vyjma po tu dobu, kdy bude sněm v Litvě i v Polsku; má být svoláván vždycky ke všem záležitostem, o všem vědět a radit v souhlase s jeho povinnostmi. A kdyby došlo k závažným událostem a my neměli při sobě senátory, pak musí podle pradávného obyčeje o všem zvědět jak v Polsku, tak i v Litvě a nikdy nesmí být rozhodnuto ani řešeno bez vědomí senátorů obou národů. Tyto hlavní sněmy budou... (místo sněmu není zapsáno, poněvadž tento zápis není ještě schválen), avšak v případě jakékoliv naléhavé potřeby se může sněm se souhlasem všech senátorů sejít i v jiném místě. Na těchto sněmech musí zase-

¹ Dřívější inkorporace — inkorporace, tj. včlenění; je to narážka na slavnou listinu, kterou vydal Vladislav Jagellonský, když obdržel kladnou odpověď velikého sjezdu pánů polských na svou žádost o ruku Hedviky (Jadwiga), dcery Ludvíka I. Velikého, 14.VIII. 1385 v Krewě, a zavázal se k přijetí křesťanství s celým národem, k spojení Litvy s Polskem a k boji za účelem znovunabytí zemí Polskem ztracených.

dat litevští senátoři mezi senátory polskými, na místech námi určených, a jejich zemští vyslanci mezi vyslanci polskými. Tak všechno, co bude zapotřebí, se bude posuzovat, činit a rozhodovat na těchto směnách, od nynějška jediných sněmech království, společnou poradou a obecným schvalováním všech stavů majících právo účastnit se sněmu.

Mince

Mince musí být jednotná a stejná [svou] vahou, složením, hodnotou i nápisem, což my i naši potomci musíme bez meškání uvést ve skutek.

Zahraniční politika

Co se týče smluv a spolků, byla učiněna tato ustanovení: od nynějška všechny dohody, mírové smlouvy, vysílání vyslanců do cizích a sousedních zemí se nesmějí dít jinak než s vědomím a po společné poradě obou těchto národů; mír či ustanovení, která byla učiněna s kterýmkoli národem a s kterýmkoli panovníkem už dříve, musí být prohlášena za neplatná a nesmějí být dodržována, jsou-li škodlivá kterékoli straně (Polsku nebo Litvě).

A až budou přísahat senátoři, hodnostáři, úředníci, starostové a členové urozených domů, kteří dosáhli plnoletosti (jak je to požadováno v privilegii), jsou povinni skládat tuto přísahu korunovanému králi a království.

Při korunovaci nového krále po složení řádné, zákonité přísahy, že bude zachovávat práva obou národů, musí [král] okamžitě potvrdit všechna tato práva a výsady obou národů — království, celé Rzeczi pospolité — v jednom textu a jedině listině pod pečeti království.

Výsady a svobody Litvy

Uvážili jsme a učinili opatření, aby tato jednota a unie Velikého knížectví litevského s Polskem v ničem nenarušovala, neurážela a neoklešťovala ta práva, ty výsady, svobody a obyčeje Velikého knížectví litevského, jež neodporují polskému národu; naopak obě strany budou po vzájemné poradě tato práva, privilegia, svobody a obyčeje podporovat a rozmnožovat. Totéž platí i o výsadách a stavech Velikého knížectví litevského, uvedených v privilegiích: zůstanou navždy ve své dřívější vážnosti, poněvadž to nikterak neodporuje Rzeczi pospolité a nelze to považovat za žádné rozdvojení.

Jak v Polsku, tak i v Litvě musí být zrušena všechna obchodní cla a dávky na souši i na vodě [vybírané] z jakéhokoliv titulu — naše, senátorské, šlechtické, duchovenské; od nynějška na věčné časy se nesmějí vybírat od duchovních ani světských lidí šlechtické hodnosti ani od jejich poddaných žádná cla za jakékoli věci k jejich vlastní práci a obživě, ovšem s tou podmínkou, že tím nebudou napomáhat neplacení cel vybíraných od kupců, což by vedlo k snížení a zatajení dávných našich cel a cel jiných stavů v Polsku i v Litvě.

Práva Poláků a Litevců

Všechny zákony a ustanovení, jakékoliv a z jakýchkoliv příčin vydané v Litvě proti polskému národu, pokud se týká obsazování vyšších a vůbec jakýchkoliv hodností, udílených a nařizovaných námi, také pokud se týká majetků a pozemků, pokud se týká získávání pozemků a jejich užívání ve Velikém knížectví litevském, získaných sňatkem nebo za [prokázané] služby, koupí, dědictvím nebo darem či jakýmkoliv jiným způsobem odpovídajícím zákonu a zvyku — všechny tyto zákony se souhlasem všech stavů rušíme a obracíme vniveč. Od nynějška nebudou mít žádnou platnost ani význam jakožto zákony odporující spravedlnosti a vzájemné lásce a unii. Od nynějška může nabývat jak Polák v Litvě, tak Litevec v Polsku majetek a usadit se [tu] jakýmkoliv zákonným způsobem a může podle zákona zastávat hodnost v té zemi, v níž bude mít nemovitosti. Co se týče duchovních hodností, ty budeme smět svobodně rozdělit podle naší vůle, jak [tomu] bylo až dosud, neohlížejíce se na nemovitý majetek osoby v té zemi.

8. Z DOPISU DÁNSKÉHO KRÁLE FREDERIKA II.¹ (1576)

Chrestomatija po istorii srednich vekov III, Moskva 1950, str. 60—61.

Ludvíku Munkovi o jednom Rusovi, který navštěvuje Grenland².

Z tvé zprávy jsme se dověděli, že minulého léta vstoupilo několik trondhjenských občanů ve Vardö ve styk s jakýmsi ruským kormidelníkem Pavlem Nišecem, žijícím v Malmusu a plavícím se každoročně

¹ Frederik II. (1559—1588) — dánský král, jeden z nejméně úspěšných panovníků dánských, vedl se zdarem boj proti švédské expanzi a zasloužil se o rozvoj dánské plavby.

² Grenland — míněny zde Špicberky.

obvykle kolem Bartolomějova dne do Grenlandu, a ten že jim oznámil, že dají-li mu za jeho práci nějakou odměnu, seznámí je prý s údaji o této zemi a dovede tam jejich plavidla. Proto tě prosím, abys zjistil, jakých výdajů bude zapotřebí k prozkoumání uvedené země, a zároveň [mi] oznámil, zda se najdou v Trondhjemu občané, kteří by byli ochotni pronajmout na tuto [cestu] svá plavidla, jak jsi dále sděloval. Neboť my nejmilostivěji souhlasíme [s tím], ať jsou náklady na podnik tohoto druhu k prozkoumání výše uvedené země jakékoliv, přijmout je s radostí na sebe a hradit [je]. A rozhodli jsme se uložit ti, aby ses dohodl o odměně s výše uvedeným ruským kormidelníkem, aby se nám dal k dispozici pro tento podnik, a zároveň se dohodl s několika občany z Trondhjemu, aby nám poskytli k tomu svá plavidla, tak aby se tato cesta mohla uskutečnit tohoto podzimu.

11. března r. 1576.

Frederik

9. POCHOD JERMAKA NA SIBIŘ

Roku 1581 vypravili Stroganovové za Ural oddíl kozáků pod velením atamana Jermaka Timofejeviče. Byli vybaveni střelnými zbraněmi, měli převahu nad místními kmeny a úspěšně bojovali proti západosibiřskému tatarskému chanátu Kučumovu. Záhy se otázka připojení „nové sibiřské země“ stala předmětem zájmu moskevské vlády. Vyprávění je z Remezovského letopisu; ze sbírky Sibirskije letopisi, vyd. Archeografické komise 1907, str. 322—332. Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 356—358.

Článek 35. Jermak prodlévající tehdy v pevnosti Čingyde odtud nastoupil plavbu 9. dne [měsíce] května roku 7089¹, plul pomalu a za četných útrap dolů po Tuře, až dorazil k ústí řeky Tury; tam ho očekávalo šest knížátek Maitmasu, Kaskaru a Varvariny a [s nimi] se zde po mnoho dní bil.

Článek 36. Ve vojsku Jermakově zůstalo 1060 lidí; a pobili mnoho busurmanů i s boží pomocí zvítězili a zmocnili se veliké kořisti, že ji ani nemohli vzít na loď, i zakopali tuto kořist do země při ústí řeky Tury.

Článek 37. Po první bitvě s Kučumany² 8. dne [měsíce] června vypluli dolů po řece Tobolu za nepřetržitých bojů a byli ustavičně v činnosti; když dopluli až k místu [zvanému] Březová rokle [jar]³, došlo zde k velikému boji po mnoho dní; busurmani překotně prchali jako ovce

¹ Roku 1581.

² Poddaní tatarského chána Kučuma v západní Sibiři.

³ V originále pouze „jar“. To je slovo tatarského původu a znamená „rokle, strž“.